

Apologetics during the Abbasid Period (ed. Samir Khalil Samir – J. S. Nielsen), Leiden 1994, s. 5; Samir Khalil Samir, "The Earliest Arab Apology for Christianity", *a.e.*, s. 112; H. Dabber, *Bibliography of Islamic Philosophy*, Leiden 1999, II, 455-456; a.m.f., "Qostâ Ibn Lûqâ [9. JH.] Über Die Einteilung Der Wissenschaften", *Zeitschrift für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften*, VI, Frankfurt 1990, s. 102-110; J. Wilcox – J. M. Riddle, "Qustâ Ibn Lûqâ's Physical Ligatures and the Recognition on the Placebo Effect", *Medieval Encounters*, I/1, Leiden 1995, s. 1-50; O. Kahl, "Qustâ Ibn Lûqâ on Sleeplessness", *JSS*, XLIII/2 (1998), s. 311-326.

İLHAN KUTLUER

KÛSÛNÎ

(القوصوني)

Medyen b. Abdirrahmân
el-Kûsûnî el-Mısırî
(ö. 1044/1634'ten sonra)

Tıp bilgini.

Bağdatlı İsmâil Paşa'nın kaydettiğine göre 969 (1562) yılında tanınmış bir hekim ailesinin çocuğu olarak Kahire'de dünyaya geldi. Sehâvî ailenin Kûsûnî nisbesini, Memlûk emîrlerinden Seyfeddin Kûsûn tarafından Bâbüzüveyle dışında 730 (1330) yılında yaptırılan (Makrîzî, II, 307-308) Câmîu Kûsûn civarında oturması sebebiyle aldığını söyler (*ed-Dav'ü'l-lâmî*, XI, 222). Dolayısıyla nisbenin Kahire yakınlarındaki Kûsûn adlı köyle (Atâî, s. 196) veya Kosova ile bir ilgisi yoktur (Sellheim, I, 203).

Kûsûnî'nin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Muhibbî tabipliğinin yanı sıra edip ve tarihçi olduğunu, Şehâbeddin Ahmed b. Muhammed el-Metbûlî ile Abdurrahman el-Burcî'den çeşitli ilimler ve Şeyh Dâvûd'dan (el-Antâkî) tıp okuduğunu, İbnû's-Sâiğ'den (ö. 1036/1626) sonra da Kahire'de reisületbâliğe tayin edildiğini yazar. Şehâbeddin el-Hafâcî *Habâya'z-zevâyâ'*sında arkadaşı Kûsûnî'den bahsetmiş, ayrıca kitabında onun isteği üzerine *Ķāmûsü'l-eṭṭebbâ'* adlı eserine yazdığı kendi takrizine de yer vermiştir. Bu takrizi nakleden Muhibbî, bütün araştırmalarına rağmen Kûsûnî'nin ne zaman öldüğünü hususunda bilgi bulamadığını, ancak 1044 (1634) yılında hayatta olduğunu öğrendiğini belirtir.

Eserleri. 1. *Ķāmûsü'l-eṭṭebbâ' ve nâ-mûsü'l-elibbâ' fi'l-müfredâtî't-ṭbbiyye*. Genel bir tıp sözlüğü olup 1038 (1629) yılında yazılmıştır; Ziriklî'nin verdiği 1044 (1634) tarihi yanlıştır. Müfred ilâçlar ve bunların yapıldığı maddeler, mürekkebe ilâçlar, insan vücudundaki organlar ve

özellikleri, hastalıklar ve sebepleri, belirtileri ve ilâçları hakkında bilgi veren eser *Firûzâbâdî'nin el-Ķāmûsü'l-muḥîṭ'*inin tertibine göre düzenlenmiştir. Daha önce kaleme alınmış tıp kitapları ve sözlüklerden faydalanan müellifin başlıca kaynakları arasında Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, İbn Sîde, İbn Mükerrrem (İbn Manzur), İbn Mektûm ed-Dımaşkı, İbn Sînâ ve Kutbüddîn-i Şîrâzî gibi âlimlerin eserleri bulunmaktadır. Tıp bilgini Muhammed b. Ahmed b. İbrâhim Edirnevî tarafından Türkçeye çevrilen kitabın (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2015) *Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye* (nr. 269, 3169), *Dârü'l-kütübî'l-Mısriyye* (Hidiviyye, nr. 7689), *Nuruosmaniye* (nr. 3566) ve *Süleymaniye* (Hacı Beşir Ağa, nr. 658/1) kütüphanelerinde yazma nüshaları mevcuttur. *Mecmau'l-lugatî'l-Arabiyye'nin Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'deki nüshalardan tıpkıbasımını gerçekleştirdiği eser*in (Dımaşk 1399-1400/1979-1980) henüz ilmî neşri yapılmamıştır. 2. *el-Ķavlü'l-enîs ve'd-dür-rü'n-nefis 'alâ manzûmeti's-Şeyḥ er-Re'îs*. İbn Sînâ'nın tabâi-i erbaaya dair *Urcûze fi'l-fuṣûlî'l-erba'a* adlı manzum risâlesinin şerhidir (Râgıb Paşa Ktp., nr. 1482). Müellif, 1010 (1601) yılında telif ettiği eserin mukaddimesinde Kahire'deki dârüşşifâda (el-Bimâristânü'l-kebir el-Mansûrî) tabip olduğunu belirtir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan yazma nüshanın (Hüserev Paşa, nr. 471) sonunda İbn Sînâ'nın anılan manzumesi de ayrıca verilmiştir. 3. *Muḥtaşaru Maḳâlâti Câ-lînûs*. Bu kitabın da mukaddimesinde müellifin Bimâristânü'l-Mansûrî'de tabip olduğu söylenmektedir (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2093/7). Kûsûnî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Reyhânü'l-elbâb ve ri'ânü's-şebâb fi merâtibi'l-âdâb*, *Ṭayyibâtü'l-ebnâ' ve ṭabaḳâtü'l-eṭṭebbâ'*, *Târîḫu Mıṣr*.

BİBLİYOGRAFYA :

Makrîzî, *el-Ḥiṭat*, II, 307-308; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmî*, XI, 222; Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, İstanbul, ts., s. 196; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1306; Muhibbî, *Hulâşatü'l-eşer*, IV, 333-334; *Fihristü'l-Kütübḫâneti'l-Hidiviyye*, VI, 26-27; *Osmanlı Müellifleri*, III, 236; *Hediyyetü'l-ârifin*, II, 423; Brockelmann, *GAL*, II, 478; *Suppl.*, II, 492; Salâh Muhammed el-Haymî, *Fihrisü maḥṭûṭâti Dâri'l-kütübî'z-Zâhiriyye*, Dımaşk 1401/1981, II, 397; Ahmed İsa, *Mu'cemü'l-eṭṭebbâ'*, Beyrut 1402/1982, s. 489-490; Şeşen, *Fihrisü maḥṭûṭâti't-ṭbbî'l-İslâmî*, s. 320-321; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), VII, 198; R. Sellheim, *Materialien zur Arabischen Literaturgeschichte*, Stuttgart 1987, I, 203, 206; II, 112; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1414/1993, III, 839.

AHMET ÖZEL

KUSÛRÎ

(قصورى)

(ö. 1268/1852 civarı)

Saz şairi.

1193 (1779) yılında doğdu. Asıl adı Ömer olup Darende'nin Ayvalı bucağına bağlı Kızılcaşar köyündendir. Adı ilk defa Deliktaşlı Ruhsatî'nin bir manzumesinde, "Kusûrî'nin gözü benzer pınara" mısraında anılmıştır. Eflâtun Cem Güney ve M. Kaya Bilgegil'in yaptığı araştırmalar sonucunda Kusûrî'nin altı defa evlendiği, ailesiyle birlikte Anadolu'da ve Anadolu dışında çeşitli yerlerde dolaştığı tesbit edilmiştir. Uzunca bir süre imamlık yapan şair, zaman zaman bazı tanınmış kişilerin himayesine girmek zorunda kalmıştır. Hayatının sonlarına doğru Şarkışla'nın Altınayla bucağına bağlı Güzeloğlan köyüne gelmiş ve yetmiş beş yaşlarında burada vefat etmiştir. Şiirlerinden maceralı, sıkıntılı ve ıstırap dolu bir hayat sürdürdüğü anlaşılan şairin hayatının son yıllarında tasavvufa yöneldiği anlaşılmaktadır.

Daha sağlığında geniş bir çevrede şöhrret kazandığı tahmin edilen Kusûrî şiirlerini genellikle koşma ve destan tarzında söylemiş, ancak divan edebiyatı etkisi altında zaman zaman divan, müstezad, gazel ve müseddesler de yazmıştır. Şiirlerinde yaşadığı dönemin ortak zevk, inanış ve düşüncelerini ustalıkla dile getiren şair daha çok aşk, sıla hasreti, devrinden şikâyet ve dünyanın oluşumundaki çeşitli sırlar üzerinde durmuştur. Kusûrî yer yer Âşık Ömer, Gevherî ve Karacaoğlan'ın etkisi altında kalmış, kendisi de başta Gürnlü İrfânî olmak üzere XIX. yüzyılda yavaşan Şürbî, Darendeli Remzî, Tâlibî, Şevkî, Erzurumlu Emrah ve Ruhsatî gibi şairleri etkilemiştir.

M. Kaya Bilgegil, Kusûrî'nin kendisinde bulunan bir cönkte mevcut doksan üç şiirini kısa bir incelemeyle birlikte yayımlamıştır (bk. bibl.). Kitapta ayrıca Kusûrî'nin oğlu Şürbî'ye ait on şiir bulunmaktadır. Vehbi Cem Aşkun, Kusûrî'nin elli kadar başka şiiri bulunduğunu açıklamışsa da bunlar neşredilmemiştir.

Tezkirelerde asıl adı Ömer, mahlası Kusûrî olan ikinci bir şairden daha söz edilmektedir (ö. 1145/1732). Antep'te kadılık yapan şairin Farsça bilgisi yanında şiir ve inşâda da usta olduğu, Nâbî'nin eserlerini tahmis ve tanzir ettiği, ayrıca Şâhidî'nin *Tuhfe-i Şâhidî*'sine bir tahmininin bulunduğu belirtilmektedir (*Tezkirelere*